

Nr 132.

Av herr **Olson** i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

I proposition nr 6 förelägger Kungl. Maj:t årets riksdag förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. Lagen ingår som ett led i den skärpta ekonomiska politik, som det är statsmakternas mening att genomföra, och skall ha den penningpolitiska effekten att begränsa betalningsmedelstillgången för dem, som hava inkomst av aktieutdelning. Ett återhållande av aktieutdelningarna skulle även utgöra ett stöd för strävandena att hålla tillbaka en ökning av de avtalsreglerade penninginkomsterna.

Lagen har förberetts genom sakkunniga, vilkas uppdrag likväl begränsats till att omfatta den tekniska utformningen av ifrågavarande lagstiftning, under det att dess lämplighet ur företagsekonomisk synpunkt, dess inverkan på företagsamheten och det indirekta inflytande, den härigenom kan få på penningpolitiken, ej ställts under diskussion.

Då den föreslagna lagen innebär ett våldförande av för företagsamheten och framstegsarbetet grundläggande principer, är uraktlåtenheten att genom utredning av sakkunniga belysa denna del av spørsmålet att beteckna som en brist, även om lagen i sin nuvarande utformning och på grund av sin provisoriska karaktär ej i första hand kan antagas medföra direkta skadeverkningar. Genom nämnda brist i utredningen lämnas tyvärr gängse missuppfattningar rörande aktieutdelningarnas allmänna innebörd och berättigande alldeles oantastade, och det är därför att befara, att lagens antagande kommer att uppfattas som ett stöd för dessa och därför i sin ordning i framtiden kan framkalla krav på dylik lagstiftning från andra utgångspunkter än dem, som nu ha föranlett propositionens framläggande.

På grund av det faktiska läge, i vilket denna fråga nu befinner sig, skall jag här endast anföra vissa kritiska synpunkter på den principiella uppfattning och den ekonomiska samhällsåskådning, som skymtar bakom den i propositionen förda argumenteringen.

Redan sammanställandet av två så ojämförbara begrepp som *rörelsevinst* och *löneinkomst* är ej särskilt ägnat att leda viss populär uppfattning om affärsverksamheten och dess resultat till rätta. Under det att lönerna utgöra ett instrument för den sammanlagda produktionens fördelning på alla i produktions- och samhällslivet sysselsatta, så har vinsten, ehuru viss

del därav av rörelseidkaren tillgodogöres som inkomst, en helt annan mening. Vinsten är tecknet på, att en verksamhet gått ihop, att den varit riktigt planerad, riktigt skött och att den fyllt en efterfrågan. Utsikten till vinst vägleder och lockar fram företagsamheten. Den kalkylerade vinstens storlek bestämmes av graden av sannolikhet för att verksamheten skall gå ihop, så att, om det hela lyckas, vinsten blir desto större, ju större riskerna varit. För näringslivet i sin helhet måste uppkomna vinster tillsammansantagna uppväga lidna förluster. De individuella fallen av höga vinster äro sålunda den naturliga utjämningsposten för lidna förluster på annat håll.

Vinsten är sålunda en del av företagsekonomien själv och fast förankrad i denna. Den har intet att göra med indexreglerade löner eller »bärkraften inom de olika inkomstgrupperna». Ett ingrepp, som minskar utsikten till vinst, utlöser automatiskt en hämning på företagsamheten och inverkar sålunda på kvantiteten varor och tjänster, som produceras. Det ligger nära till hands att antaga, att denna lagens inverkan på varusidan kan få en lika skadlig inverkan på penningvärdet som det gagn därför, man förväntat av den minskade betalningsmedelsförsörjningen genom utdelningsbegränsning.

Vidare är det anmärkningsvärt, att vid behandlingen av detta lagförslag ingen uppmärksamhet ägnas åt, att det är två i grunden skiljaktiga sätt, varpå investering i aktier äger rum. Vid bedömning av aktieutdelning kan det ej vara rimligt att anlägga samma synpunkt på de aktier, som tecknas vid bildande av ett bolag i akt och mening att igångsätta en verksamhet, och de aktier, som förvärvats som vilket annat värdeobjekt som helst.

I förra fallet inbetalas friska pengar, som omsättas i anläggningar av olika slag till skapande av produktivt realkapital. Affärens värde representeras därefter av detta realkapitals realisationsvärde och de avkastningsmöjligheter som uppkomma. Aktiernas värde bestämmes därav och beträffande avkastningen på dessa gäller vad ovan anförts angående vinst i allmänhet. De höga utdelningar, som understundom förekomma, äro ej något ont, som bör förhindras, utan i ett stort sammanhang sett den dock ganska sällsynta belöningen och kompensationen åt en risktagning, som i ett flertal fall resulterar i utebliven utdelning och förlust. En utdelningsbegränsning för nygrundade företag minskar möjligheterna till risktagning med hämmande av det materiella framstegsarbetet och bör ur denna synvinkel bedömas.

I senare fallet är investering av aktier av helt annan innebörd. Genom förvärv av aktier på börsen eller annorledes grundas inga nya företag och direkt befrämjas därigenom ingen företagsamhet. Men lika fullt är aktieköpet en legal och betydelsefull funktion inom den fas av näringslivet, som dirigerar sparmedlen och som förmedlar lösgörande och placering av medel alltefter ägarnas behov och önsknings, i sista hand för anläggning i nyskapande produktiv verksamhet. Köpare av aktier för placering

på detta sätt åsyfta därmed att uppnå ränteavkastning på sålunda placerade medel, en ränteavkastning, som med hänsyn till den större risken plägar vara högre än gällande bankränta. Det är sålunda fullt befogat, att den avkastning, som genom utdelning erhålles på i aktier placerade medel, jämföres med den avkastning, som skulle erhållits vid samma medels insättande i bank, men det är däremot ej lika lätt att förstå i propositionen åberopad relation mellan avkastningen i procent av bolagets behållna förmögenhet och gällande penningränta. Denna relation har uppenbarligen föga intresse för sådana aktier, som för penningplacering inköpas på börser eller annorledes.

Enligt min mening tala övervägande sakskalet för att denna lag av riksdagen icke borde antagas, så mycket mer som aktiebolagens utdelningspolitik, enligt vad som i propositionen vitsordas, icke varit sådan, att den i och för sig skulle motivera, att den ifrågasatta lagstiftningen nu genomföres. Men då vissa betydelsefulla penningpolitiska syften på andra områden därav synas vara beroende, vill jag begränsa min hemställan till lagens giltighetstid.

På grund av att den föreslagna lagen enligt min mening under inga förhållanden får bli annat än en tillfällig, av extraordinära krisförhållanden framkallad åtgärd, är det ej lämpligt att dess giltighetstid utsträcker sig över ett år. För denna åsikt talar ytterligare den omständigheten, att förslaget framläggande tydligen krävts som ett led i de förhandlingar om den ekonomiska politiken, vilka utmynnat i ett åtagande av berörda parter att under en tid av ett år söka för sin del hålla prisstegrande aktioner tillbaka. Med anledning av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 6 måtte besluta, att där föreslagna tidrymd för lagens giltighetstid förkortas med ett år och att lagen alltså endast skall avse utdelning till aktieägarna enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1943.

Stockholm den 22 januari 1943.

Erik Olson.
